

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ὁ Κοινωνικός ύμνος έχει επιλεγεί και συντεθεί με πολλή γνώση και ιδιαίτερη προσοχή γιατί αναφέρεται στη Θεία Κοινωνία, συνδέοντας έτσι λειτουργία και εορτή, με σκοπό να δημιουργεί κλίμα κατάνυξης και περισυλλογής κατά την τέλεση της Θείας λατρείας, προετοιμάζοντας ψυχικά τους μέλλοντες να κοινωνήσουν των Αχράντων Μυστηρίων.

Δεν έχουμε, λοιπόν, δικαίωμα να καταφρονούμε την τάξη της Εκκλησίας, που σοφά προβλέπει συγκεκριμένα κοινωνικά για ορισμένες εορτές. Ούτε απαλλάσει από την υποχρέωση της συμμορφώσεως προς αυτήν, η τυπική απαγγελία του στίχου του προβλεπόμενου Κοινωνικού, για να εκτραπεί ύστερα η ψαλμωδία σε άλλα άσχετα μέλη, επειδή αυτά μόνο γνωρίζει να ψάλλει ο χορός. Είναι δε τόση η ποικιλία των Κοινωνικών, ώστε δεν υπάρχει ποτέ κίνδυνος κορεσμού. Η Εκκλησία προέβλεψε την ανάγκη εναλλαγής και την επέτυχε κατά τον καλύτερο και πλουσιότερο τρόπο.

Τα τελευταία χρόνια ακούμε στους ναούς μας αντί του Κοινωνικού να ψάλλονται οι Πολυέλεοι «Δοῦλοι Κύριον», «Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος», «Λόγον ἀγαθόν», τὰ «Τυπικά», ο «Ἄωμος», το «Ποῦ πορευθῶ..», καθίσματα του Ορθρου, Θεομητορικά ή άλλα τροπάρια, ψαλμοί κ.λ.π.

Με την δικαιολογία ότι κατά τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες ως Κοινωνικός ύμνος ψαλλόταν ολόκληρος ψαλμός, αρκετοί ψάλτες είτε από άγνοια, είτε υπακούοντας στις προσταγές των προισταμένων, αντί του γιά κάθε εορτή οριζόμενου Κοινωνικού ύμνου ψάλλουν στίχους από τους Πολυελέους ή στίχους από το Ψαλτήριο κατά την δική τους εκλογή, καταστρατηγούντες έτσι το τυπικό της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας.

Έτσι όμως ο ευσεβής χριστιανός που πρόκειται να κοινωνήσει των Αχράντων Μυστηρίων δεν υποβοηθείται σε αυτοσυγκέντρωση και ενδόμυχο προσευχή, γιατί αφ ενός μεν υποχρεούται όπως καταβάλει ιδιαίτερη προσπάθεια προς κατανόηση των ψαλλομένων, αφ' ετέρου δε υφίσταται τους διασταλτικούς ερεθισμούς του σύντομου, ζωηρού και πολλές φορές σε μορφή καντάδας μέλους, με το οποίο

συνήθως επενδύουν αυτούς τους στίχους, με αποτέλεσμα να αποπροσανατολίζεται ολοσχερώς.

Αντίθετα, το υπό της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας διατεταγμένο Κοινωνικό, χαρακτηριστικό κάθε εορτής, αποτελεί το όντως ενδεδειγμένο και εποικοδομητικό. Το νόημα του κειμένου εύκολα κατανοείται από το εκκλησίασμα. Το αργό και ήπιο μέλος αυτού περιήπταται ως θρόισμα πτερυγισμάτων Αγγέλων, ανερχομένων και κατερχομένων στον ιερό χώρο του Ναού και του Αγίου θυσιαστηρίου και εν τέλει τα επισυναπτόμενα κρατήματα, αποδεσμεύουν τον πιστό, αγγίζοντας απαλά την ψυχήν αυτού ως υπερκόσμια και Χερουβική μουσική συνοδεία.

Ο Κοινωνικός, καθώς και ο Χερουβικός και ανεξάιρετα κάθε ύμνος, αποτελεί αδιάσπαστη ρυθμική και μελωδική ενότητα, αυστηρά λελογισμένη. Πλησιάζει έτσι την τελούμενη εορτή αποσκοπώντας στην υποβοήθηση της Θείας λατρείας, δημιουργώντας κλίμα περισυλλογής και κατάνυξης.

Χορός καταρτισμένος που ψάλλει συγκεκριμένο μέλος καθιερωμένο πό την ιερά μουσική παράδοση της εκκλησίας, που δεν προχειρολογεί, ούτε αυτοσχεδιάζει, με κανένα τρόπο δεν πρέπει να εκβιάζεται και να συντομεύει για να τελειώσει βιαστικά το Κοινωνικό.

Κάθε διακοπή και μη ολοκλήρωση του ύμνου που προξενεί κατα-στροφή της ενότητάς του και προκαλεί χασμωδία επιζήμια, που αντιτίθεται στο σκοπό της ιερής σύναξης, πρέπει με κάθε τρόπο να αποφεύγεται.

Για τα παραπάνω εμείς τίποτα άλλο δεν έχουμε να προσθέσουμε, παρά να αφήσουμε να ακουσθεί η φωνή του αιμνήστου καθηγητού Ιωάν-νου Φουντούλη, ο οποίος ως λειτουργιολόγος ασχολήθηκε καταξιωμένα με το θέμα.

« Το Κοινωνικό είναι ψαλμωδία, που έχει σκοπό να καλύψει τον χρόνο που απαιτείται για την Θεία Μετάληψη όλης της εκκλησίας, κλήρου και λαού. Αυτό είναι ιστορικά αναμφισβήτητο. Καθ' όλες τις αρχαίες πηγές η ψαλμωδία του Κοινωνικού δεν περιωρίζετο μόνον στην κοινωνία του Κλήρου, αλλά επεκτείνετο και στην κοινωνία και του λαού και διαρκούσε όσο και αυτή. Διεκόπτετο δηλαδή, όταν ετελείωνε η κοινωνία όλων. Στο σημείο αυτό έχουμε μια πρώτη αλλοίωση της ορθής παραδόσεως. Σήμερα η ψαλμωδία του κοινωνικού περιορίζεται μόνο στην κοινωνία του κλήρου και διακόπτεται με την προτροπή του Διακόνου προς προσέλευση στην κοινωνία των πιστών. Γιατί έγινε αυτό είναι εύκολο να εξηγηθεί. Οι χριστιανοί δεν προσήρχοντο στην κοινωνία παρά μόνο κατά αραιά χρονικά διαστήματα, ή

είχε επικρατήσει η κακή συνήθεια να μεταδίδεται η θεία μετάληψις στο τέλος, μετά την απόλυση της θείας λειτουργίας. Έτσι όμως ξεχάστηκε ο σωστός προορισμός του κοινωνικού, και σήμερα, όταν προσέρχονται οι πιστοί στην κοινωνία, οι ψάλτες ψάλλουν το Κοινωνικό της Μεγάλης Πέμπτης («Τοῦ δείπνου Σου τοῦ μυστικοῦ...»), ταιριαστό οπωσδήποτε, αλλά ανίκανο να καλύψει κατά ένα επάξιο τρόπο όλον τον απαιτούμενο χρόνο για την προσέλευση στην θεία κοινωνία πολλών πιστών. Έτσι δημιουργείται η εντύπωση ότι η κοινωνία προκαλεί μάλλον χασμωδία και άσκοπη καθυστέρηση στην λειτουργία, ότι δεν έγινε για την θεία κοινωνία το μυστήριο. Παραθεωρείται, δηλαδή, αυτός ο σκοπός του μυστηρίου και παραγκωνίζεται ένα καιριώτατο σημείο της όλης τελεσιουργίας. **Η συνέχισις του Κοινωνικού είναι η μόνη ορθή και παραδοσιακή λύσις.»**

Στο ανά χείρας πόνημα περιλαμβάνονται Κοινωνικά του όλου ενιαυτού, τα οποία επιλέχθηκαν, επεξεργάσθηκαν και διασκευάσθηκαν (μελωδικά, ρυθμικά κ.τ.λ.) από το πλήθος των πλέον αντιπροσωπευτικών μελών, γνωστών και αγνώστων μουσουργών και διδασκάλων, κατάλληλα για κάθε περίπτωση προσαρμοσμένα στις απαιτήσεις της σύγχρονης εποχής. Δίνεται έτσι η άνεση στον Λαμπαδάριο να επιλέξει από ένα πανέμορφο ανθώνα όποιο λουλούδι θέλει, όποιου χρώματος και αρώματος. Έτσι έχει την ευχέρεια να ποικίλλει την ψαλμωδία του, εις τρόπον ώστε και ο ίδιος να μην επαναλαμβάνεται, αλλά και το εκκλησίασμα να απολαμβάνει ακούσματα σοβαρών και παραδοσιακών μελισμάτων.

Έχω την ελπίδα ότι και αυτή η προσπάθειά μου θα εκτιμηθεί δεόντως από κάθε υμνωδό του ιερού αναλογίου, προς τον οποίο κυρίως αποτείνεται, αλλά και από κάθε ερευνητή και φιλόμουσο της παραδοσιακής Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής.

Θερμές ευχαριστίες αναπέμπω σε όλους τους εκλεκτούς μου φίλους και συνεργάτες, οι οποίοι βοήθησαν καθ' ένας με το δικό του ξεχωριστό τρόπο στην ολοκλήρωση αυτού του βιβλίου.

Ο εκδότης

Φώτης Θεοδωρακόπουλος